

ЗАЛІЗКО О. М.,
аспірант кафедри цивільного права
юридичного факультету
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 341.636

СПОРТИВНИЙ АРБІТРАЖНИЙ СУД – АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ ВИРІШЕННЯ СПОРТИВНИХ СПОРІВ

У статті розкрито сутність Спортивного арбітражного суду як основного інструмента вирішення спорів, які прямо чи опосередковано пов'язані зі спортом. Проаналізовано особливості й переваги цього інституту.

***Ключові слова:** спортивні спори, спортивний арбітраж, Спортивний арбітражний суд.*

В статье раскрыта сущность Спортивного арбитражного суда как основного инструмента решения споров, прямо или косвенно связанных со спортом. Проанализированы особенности и преимущества данного института.

***Ключевые слова:** спортивные споры, спортивный арбитраж, Спортивный арбитражный суд.*

The essence of the Court of Arbitration for Sport as a major instrument of resolving disputes that are directly or indirectly connected with sports has been identified. The features and advantages of this institution were analysed.

***Key words:** sports disputes, Arbitration for Sport, The Court of Arbitration for Sport.*

Вступ. У часи стрімкого розвитку спортивної індустрії все більшого значення набувають установи, наділені повноваженнями вирішувати спори, що можуть виникнути в процесі здійснення спортивної діяльності. Так, сторони можуть звернутися до органів спортивних федерацій, передати спір на розгляд у компетентні суди або на розгляд в арбітражі. Актуальність дослідження зумовлена тим, що хоча Міжнародний спортивний арбітражний суд є недержавним органом із вирішення спортивних спорів, однак є не менш компетентним і ефективним. Крім того, більшість науковців звертають увагу на те, що судові органи певної держави не пристосовані до вирішення цієї категорії справ, про що свідчить некомпетентність суддів щодо специфіки спортивних спорів; тяганина в розгляді справ; додаткові грошові витрати сторін тощо. Тому найчастіше сторони прагнуть вирішувати спортивні спори у спрощеному та більш зручному для них порядку – шляхом розгляду в арбітражі.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити сутність і становлення Міжнародного спортивного арбітражного суду, охарактеризувати його особливості.

Окремі аспекти зазначеної проблеми тією чи іншою мірою досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: С.В. Алексєєв, О.М. Бріліантова, Г.Ю. Бордюгова, Джеймс Нафцигер, В.В. Кузін, М.Є. Кутєпов, Луїз Рейлі, М.Ю. Мінаєв, Пауль Давід, Роберт Сикман, Кен Фостер, В.В. Чубаров, Ян Блекшоу та інші.

Результати дослідження. Поява арбітражу в спортивній сфері була зумовлена правовою невизначеністю. Суди неохоче брали участь у спортивних спорах і досить часто перекладали прийняття рішень на спортивні організації. Такий підхід означав, що спір навряд чи

виходив за рамки рішень спортивних органів або внутрішніх судів, створених у спортивних організаціях. Як правило, випадки, які дійсно розглядали суди, були з приводу залучення значних економічних інтересів у договірні відносини. Така позиція не узгоджувалася з прагненнями сторін, зокрема, якщо були порушені права, то природно, що сторона бажала відшкодувати збитки й отримати незалежне судове рішення по її справі. Тому й не дивно, що були створені спеціалізовані органи з власними правилами (внутрішні суди або незалежні суди). Однак справжнім імпульсом для розвитку спортивного арбітражу стало не становлення судів для вирішення спортивних спорів, а скоріше загальне бажання самого спорту мати власну глобальну систему вирішення спорів [7, с. 149–150].

Ідея створення міжнародного Спортивного арбітражного суду (далі – САС) належить президенту Міжнародного олімпійського комітету (далі – МОК) Хуану Антоніо Самаранчу, була запропонована ним на сесії МОК у Баден-Бадені. Рішення про створення САС було прийнято МОК у 1983 році. Також у цьому році було офіційно затверджено статут САС, який набрав чинності 30 червня 1984 року. Одночасно зі статутом були розроблені і процедурні правила. Протягом тривалого часу САС здобував собі авторитет. Ян Блекшоу (Ian Blackshaw) у цьому контексті згадує справу Ельмара Гунделя (Elmar Gundel), який подав апеляцію до САС на основі арбітражного застереження, яке містилося в статуті Міжнародної федерації кінного спорту FEI (перший спортивний орган, який уніс арбітражне застереження). Винесене САС рішення частково задовольняло вимоги гонщика. Проте, незадоволений рішенням САС, Е. Гундель (Gundel) звернувся до швейцарського Федерального суду (Швейцарського Верховного суду). Він оскаржував дійсність арбітражного рішення на тій підставі, що воно не відповідає умовам неупередженості й незалежності. У своєму рішенні Федеральний суд (далі – FT) визнав САС як істинний арбітражний суд і зазначив, що САС не є органом FEI (діяльність міжнародного Спортивного арбітражного суду отримала своєрідний «знак якості»). У своєму рішенні FT також звернув увагу на зв'язок САС і МОК. Зокрема, САС перебував у тісних економічних та організаційних зв'язках із МОК. Саме тому ставилась під сумнів незалежність рішень САС тоді, коли МОК є стороною спору [5, с. 64–65]. З огляду на це рішення незабаром Статут і Регламент були повністю переглянуті, структура установи була змінена так, щоб бути повністю незалежною від МОК, який фінансував її з дня створення. Найбільшою ж зміною в результаті цієї реформи стало створення Міжнародної ради з питань спортивного арбітражу (ICAS), яка стала вищим органом управління САС і замінила собою МОК.

Нововведення в структурі САС були затверджені Паризькою угодою «Про створення Міжнародної ради з питань спортивного арбітражу» 22 червня 1994 року. Ця угода була підписана найвищими інституціями у сфері спорту – МОК, Асоціаціями міжнародних федерацій з літніх та зимових видів спорту, Асоціацією національних олімпійських комітетів. Результатом підписання Паризької угоди стало й визнання юрисдикції САС усіма міжнародними олімпійськими федераціями та багатьма національними олімпійськими комітетами шляхом включення відповідного арбітражного застереження в їх статuti.

Сьогодні САС є найбільш авторитетним і професійним органом із вирішення спортивних спорів, до компетенції якого належить розгляд спорів різного характеру, що виникають у спорті й будь-якій діяльності, пов'язаній зі спортом. Місцем знаходження САС є Лозанна, Швейцарія. Проте якщо цього вимагають обставини, то після погодження з усіма сторонами, голова колегії може ухвалити рішення щодо проведення слухання справи в іншому місці та видати відповідні вказівки стосовно такого слухання.

САС формує колегії, які вирішують спори, що виникають у сфері спорту, шляхом арбітражного розгляду й/або медіації, відповідно до Процедурних правил (стаття R27 і наступні). У рамках міжнародного САС створено дві палати: Палата звичайного арбітражу, яка покликана вирішувати спори приватного характеру, що безпосередньо виникають у спортивній практиці, і Палата апеляційного арбітражу, яка повинна виносити рішення по апеляціях.

Луїз Рейлі (Louise Reilly), крім звичайної та апеляційної процедури, також виділяє *ad hoc* (розгляд, який здійснюється спеціальною палатою, що розглядає спори під час Олімпій-

ських ігор та інших великих спортивних заходів) і медіацію, яка широко не використовується, але пропонується всім сторонам до звичайної арбітражної процедури [6, с. 65]. Система медіації CAS діє відповідно до Правил медіації CAS. Ян Блекшоу (Ian Blackshaw) також виділяє 4 процедури. Проте, на відміну від Луїза Рейлі (Louise Reilly), він не виділяє ad hoc, натомість указує на процедуру консультацій, яка дає змогу певним суб'єктам у сфері спорту звертатись до CAS за консультативними висновками [5, с. 66].

Практика CAS свідчить, що близько 90% справ у CAS становлять апеляції. Це зумовлено тим, що більшість внутрішніх національних і міжнародних спортивних організацій визнали CAS як остаточну апеляційну інстанцію для міжнародних спорів. Застереження про це внесені до статутів та інших документів, що регламентують їх діяльність. Крім того, відповідно до Всесвітнього антидопінгового кодексу, CAS є єдиним органом, що розглядає апеляції із цієї категорії справ. Винятком, коли CAS не має юрисдикції, є спори щодо північноамериканських професійних спортивних ліг, які мають власну форму арбітражу [6, с. 65].

Так, сторона може оскаржити рішення федерації, асоціації або спортивного органу, якщо це передбачено їх статутом або регламентними документами, або якщо сторони уклали спеціальну арбітражну угоду, або якщо апелянт перед поданням апеляції, відповідно до статуту або регламентних документів зазначеного органу, вичерпав усі доступні йому правові засоби захисту. У контексті цієї норми варто зазначити, що спортивні організації у своїх статутах можуть вільно визначити, які типи рішень можуть, а які не можуть бути оскаржені в CAS. Наприклад, у Статуті ФІФА визначено, що CAS не розглядає апеляції, зумовлені порушеннями правил гри, дискваліфікаціями до трьох місяців (за винятком рішень, пов'язаних із допінгом) тощо.

Щодо вичерпання національних засобів правового захисту, то Мануель Аройо (Dr. Manuel Arroyo) вказує, що, згідно з основоположними принципами права, внутрішні засоби правового захисту повинні бути вичерпані тільки в тому випадку, коли це необхідно від заявника. Проте вимога, що внутрішні засоби правового захисту повинні бути вичерпані, не застосовується в тих випадках, коли, наприклад, внутрішній орган, який розглядає спір, навмисно затягує вирішення або відмовляється прийняти цей спір до розгляду. Крім того, відповідно до основоположних принципів міжнародного права, вичерпання національних засобів правового захисту є необхідним тільки тоді, якщо такі засоби правового захисту будуть адекватними й ефективними, тобто якщо вони призначені для вирішення цих категорій справ [4, с. 991].

Однією з функцій Міжнародного спортивного арбітражного суду є те, що цей орган надає юридичні консультації щодо основних проблем спортивної діяльності, не пов'язаних безпосередньо з виникненням спорів. Зокрема, МОК, міжнародні федерації, національні олімпійські комітети, асоціації, визнані МОК, організаційні комітети Олімпійських ігор можуть клопотати перед CAS дати консультативний висновок із будь-якого юридичного питання, що стосується практики розвитку спорту або будь-якої фізичної та спортивної активності. Наприклад, щодо участі спортсменів, до яких були застосовані санкції за вживання допінгів, в Олімпійських іграх; визначення поняття «професійний спортивний журналіст»; установлення сутності й змісту бойових мистецтв як виду спорту; пропорційності під час визначення спортивних санкцій тощо. Ян Блекшоу (Ian Blackshaw) доводить, що ці висновки не є обов'язковими. Вони подібні до «експертних висновків» у комерційному світі, що не мають обов'язкової сили для сторін [5, с. 78].

Під час дослідження сутності CAS як альтернативного органу, який вирішує спортивні спори, важливе значення має визначення переваг цього органу:

1. Компетентність. CAS є спеціальним органом, який вирішує спори, що виникають у сфері спорту. Арбітражний розгляд здійснюється в складі 1 або 3 арбітрів. Арбітрами CAS можуть бути особи з відповідним юридичним досвідом, визнаною компетенцією в спортивному праві або міжнародному арбітражі, які мають знання у сфері спорту й вільно володіють принаймні однією робочою мовою CAS. Призначаючи арбітрів, ICAS бере до уваги континентальне представництво й різні правові культури. Отже, арбітри є фахівцями у сфері спорту й можуть вирішувати спори швидко та послідовно.

2. Незалежність. САС є самостійним незалежним арбітражним органом, який безпосередньо розглядає спори, що виникають у сфері спортивної діяльності, як арбітражний орган першої та апеляційної інстанцій. Крім того, під час призначення арбітри САС підписують декларацію, відповідно до якої вони зобов'язуються виконувати свої функції особисто, з усією відповідальністю й незалежністю, відповідно до положень Кодексу САС. Ян Блекшоу (Ian Blackshaw) підкреслює, що, незважаючи на те що арбітри САС запропоновані спортивними організаціями, факт залишається фактом, що вони повинні виконувати свої функції об'єктивно й незалежно [5, с. 68].

3. Мова провадження. Робочими мовами САС є французька та англійська. За відсутності згоди сторін голова групи арбітрів визначає на початку процедури одну із цих двох мов як мову арбітражу, беручи до уваги обставини, що, як він вважає, стосуються справи. Проте за згодою групи арбітрів сторони можуть вибрати іншу мову. Про це вони інформують САС. У цьому випадку група арбітрів розподіляє витрати щодо перекладу на сторін.

4. Оперативність під час вирішення спорів. Найбільш яскравим прикладом прискорених арбітражних процесів у спорті є трибунали *ad hoc*. Це арбітражний орган, який функціонує тільки під час проведення великих спортивних змагань (Літніх або Зимових Олімпійських ігор, Кубка світу тощо). Арбітри повинні бути готові в будь-який час (дня й ночі) вирішити правовий спір, що виникає під час змагань. Зокрема, під час Олімпійських ігор арбітражне рішення повинно бути прийняте протягом 24 годин. У виняткових випадках цей строк може бути подовжений Президентом Палати *ad hoc*, якщо цього вимагають обставини. Швидко вирішення цих спорів сприяє продовженню конкуренції.

Крім того, відповідно до ст. R44.4 Кодексу САС, за згодою сторін президент Палати або голова колегії може провести провадження за прискореною процедурою й може видати відповідні вказівки щодо цього.

5. Добровільний характер виконання рішень, хоча сторони можуть також використувати Нью-Йоркську конвенцію для цих цілей. Цей механізм має великі переваги, які полягають у швидкості виконання та охопленні великої кількості учасників. Наприклад, членами Міжнародної федерації футболу (ФІФА) є федерації футболу країн, що мають такі обов'язки: повністю виконувати вимоги Статуту, положення, директиви й рішення органів ФІФА, а також визнавати рішення Міжнародного спортивного арбітражного суду (САС).

Крім того, у науковій літературі до переваг спортивного арбітражного суду зараховують економічність розгляду, оскільки в спортивному арбітражі дуже часто беруть участь різні за статусом сторони, наприклад, великі спортивні організації й набагато менші суб'єкти (клуби або спортсмени). Луїз Рейлі (Louise Reilly) зазначає, що однією з цілей САС є забезпечення доступу до правосуддя спортсменів, які не мають фінансових можливостей подати позов. Хоча засоби масової інформації регулярно звітують про багатомільйонні контракти, що укладаються відомими спортсменами, реальність така, що на кожного Девіда Бекхема або Тайгера Вудса є сотні професійних спортсменів, які ледве заробляють на життя [6, с. 73]. У зв'язку з цим до переваг САС більшість науковців зараховують таке: значною мірою невеликий реєстраційний внесок у розмірі 1 000 швейцарських франків; справедливую систему розподілу витрати на юридичний супровід; спеціальний режим для арбітражних витрат у міжнародних дисциплінарних спорах. Із тезою про начебто невисоку вартість послуг САС категорично не погоджується Г.Ю. Бордюгова, оскільки, звертаючись до САС, у будь-якому випадку сторона несе значні витрати. Навіть за умови призначення одноосібного арбітра та малої суми спору в середньому загальна сума витрат виходить не менше ніж 16 тис. швейцарських франків. Статистично, коли спір має матеріальний характер, сума витрат на арбітраж становить 30–40 тис. швейцарських франків, якщо справу розглядає колегія в складі трьох арбітрів. У дисциплінарних справах виходить сума близько 36 тис. швейцарських франків, якщо призначена колегія у складі одного арбітра – приблизно 18 тис. швейцарських франків. Коли спір вирішується частково на користь обох сторін, тоді витрати розподіляються пропорційно. Якщо ні, то одна сторона має сплатити всю суму повністю, яка для більшості спортсменів (окрім високооплачуваних футболістів чи баскетболістів) не є посилюююю, особливо в реаліях України [8, с. 24].

Висновки. Із моменту свого створення САС отримав визнання й довіру міжнародного спортивного співтовариства. І хоча він є недержавним органом із вирішення спорів, однак є не менш дієвим, а в багатьох випадках навіть більш компетентним і оперативним способом вирішення спорів.

Список використаних джерел:

1. Code of Sports-related Arbitration In force as from 1 January 2016 available at [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Code_2016_final_en_.Pdf.
2. Статут ФІФА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ffu.org.ua/files/ndocs_577.pdf.
3. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4002-ХІІ // ВВР. – 1994. – № 25.
4. Dr. Manuel Arroyo “Arbitration in Switzerland – The Practitioner's Guide” / Sole editor and co-author, Kluwer Law International, 2013, / PDF / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lk-k.com/wp-content/uploads/rigozzi-hasler-in-arroyo-ed-arbitration-in-switzerland-2013-chap.-5-arts-r37-r47-r70-cas-code.pdf>.
5. Ian Blackshaw, “The Court of Arbitration for Sport: An International Forum for Settling Disputes Effectively “Within the Family of Sport”” (2003) 2 (2).
6. Louise Reilly, “Introduction to the Court of Arbitration for Sport (CAS) & the Role of National Courts in International Sports Disputes, AnSymposium”, 2012 J. Disp. Resol. (2012).
7. Paul David, “The rise of arbitration in the world of sport” available at [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.victoria.ac.nz/law/nzacl/pdfs/special%20issues/hors%20serie%20vol%20xvii/11%20david.pdf>.
8. Бордюгова Г. Судові витрати у Міжнародному спортивному арбітражному суді / Г. Бордюгова // Юридична газета. – 2015. – № 26(472). – С. 24–25.

КЛИМЕНКО К. П.,
магістр права

УДК 341.12«1907/1946»

**МІЖНАРОДНЕ БЮРО ГРОМАДСЬКОЇ ГІГІЄНИ: ПРОЦЕС УТВОРЕННЯ
ТА КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ (1907–1946 рр.)**

Стаття спрямована на дослідження процесу становлення й подальшого розвитку першої постійної, загальної та єдиної організації охорони здоров'я. Міжнародне бюро громадської гігієни продовжувало роботу міжнародних санітарних конференцій, які передували його створенню. Крім того, воно займалося новими проблемами, пов'язаними з активним рухом мігрантів, недостатніми умовами гігієни та підвищеним використанням залізничного й повітряного транспорту. Досліджувана установа стала попередником Всесвітньої організації охорони здоров'я. Вона була заснована на одинадцятій Міжнародній санітарній конференції, що відбулася в Парижі в 1903 р. Бюро було засновано згідно з Римською угодою від 9 грудня 1907 р. і базувалося в Парижі. Тринадцять держав були присутні на конференції, яка заснувала це Бюро. Організація мала європейське походження, хоча 59 держав приєдналися до неї протягом 40 років діяльності. Париж було обрано штабом Бюро, і французька мова була його офі-

